

LUNDS
UNIVERSITET

Språk- och litteraturcentrum

Översättarutbildningen

EXAMENSARBETE VT 2013
MAGISTER I ÖVERSÄTTNING
DEL 2: ANALYS

Att översätta tysk filosofi

Fackterminologi och nominaliseringar

Författare:

Emil Bigsten

Handledare:

Lisa Christensen, svenska

Henrik Henriksson, tyska

Sammandrag

Denna uppsats är den andra delen av ett magisterarbete. Den första delen bestod av en översättning av det andra kapitlet av Otto Friedrich Bollnows monografi *Das Wesen der Stimmung*. I föreliggande uppsats analyseras källtexten och ett par översättningsproblem. Analysen av källtexten består av en textanalys som utgår från Lennart Hellspongs och Per Ledins bok *Vägar genom texten*. Med hjälp av den textanalytiska metoden analyseras de viktigaste språkliga dragen i källtexten. Därefter följer ett övervägande inför översättningen. Där slås det fast att den globala översättningsstrategi som har valts för översättningen är den imitativa strategin. I översättningskommentaren analyseras översättningen av källtextens fackterminologi samt nominaliseringar. Det första ämnets huvudfråga är frågan hur man ska kunna avgöra vad som är och vad som inte är facktermer. Det visas här med hjälp av exempel hämtade från källtexten hur man kan avgöra frågan genom att undersöka om orden kan inordnas i redan befintliga teoriers begreppssystem. Det andra ämnet fokuserar på en enskild ”tillfällig” nominalisering. Här diskuteras de problem som översättningen av denna nominalisering medför.

Arbetets engelska titel

Translating German philosophy – terminology and nominalizations.

Nyckelord

Översättning, tyska, filosofi, imitativ översättningsstrategi, facktermer, nominaliseringar.

Innehållsförteckning

Sammandrag

1. Inledning	4
2. Textanalys	4
2.1.Kontexten	4
2.2.Ideationell struktur	6
2.3.Interpersonell struktur	7
2.4.Lexiko-grammatisk struktur	8
3. Överväganden inför översättningen	11
4. Översättningskommentar	14
4.1.Fackterminologi	14
4.2.Nominaliseringar	21
5. Sammanfattning	25
6. Litteraturförteckning	27

1. Inledning

Den källtext som jag har översatt är det andra kapitlet, *Der Begriff der Stimmung*, i boken *Das Wesen der Stimmungen* skriven av den tyske författaren Otto Friedrich Bollnow. Boken publicerades 1941 av förlaget Vittorio Klostermann som framförallt, men inte enbart, ger ut böcker inom filosofi. Syftet med denna andra del är att analysera min översättning av denna text. Denna analys har två huvuddelar. I den första delen gör jag en textanalys av källtexten utifrån Lennart Hellspongs och Per Ledins bok *Vägar genom texten*. Jag undersöker här kontexten, den ideationella, den interpersonella samt den lexiko-grammatiska strukturen. Utifrån resultaten av denna textanalys analyserar jag i den andra huvuddelen två ämnen som har utgjort särskilda översättningsproblem. Här diskuterar jag översättningen av fackterminologin och källtextens nominaliseringar. Mellan dessa två huvuddelar skriver jag också kort om mina överväganden inför översättningen. Syftet här är framförallt att redogöra för min globala översättningsstrategi.

2. Textanalys

2.1. Kontexten

Max Scheler förklarade 1927 i ett föredrag som publicerades med titeln *Die Stellung des Menschen im Kosmos* att människan aldrig hade varit så problematisk för sig själv som hon var just då (Scheler 1928:14). Det var mot denna bakgrund som fenomenologer som just Scheler och Martin Heidegger försökte definiera människans väsen eller vara. Det var mot denna bakgrund som en ny filosofisk disciplin som frågade efter människans väsen kunde uppstå – nämligen den filosofiska antropologin. Det var slutligen i denna idéhistoriska kontext som den tyska filosofen och pedagogen Otto Friedrich Bollnow 1941 publicerade sin bok *Das Wesen der Stimmungen* (som utkom i en andra upplaga 1943), ur vilken jag har översatt det andra kapitlet. Den tidpunkt, och plats, vid vilken denna bok tillkom må förefalla anmärkningsvärd, varför det kan vara värt att citera vad Bollnow själv skrev om detta i ett förord 15 år senare:

Dessa årtal [1941 och 1943] är kanske inte helt oviktiga för förståelsen av denna bok. Å ena sidan var det mot dessa fruktansvärda års mörker som det mänskliga livets ljusa sidor desto klarare avtecknade sig. Å andra sidan var det den tryckande ovissheten om hur länge ett filosofiskt arbete överhuvudtaget kunde fortsättas som tvingade mig att ur en större krets av länge närda planer plocka ut det som man kunde hoppas på att avsluta inom överskådlig tid. (Bollnow 1980:9; min översättning.)

Ur en mänsklig synvinkel kan man säga att Bollnows avsikt var att belysa den mänskliga naturens ljusa sidor (de ljusa stämningarna) trots, eller just på grund av, det totala krigets totala mörker. Ur en filosofisk synvinkel kan man säga att han i denna bok försökte ge ett bidrag till förståelsen av människans väsen eller vara genom en beskrivning av stämningarna. Dessa utgör nämligen, enligt Bollnow, människans grundval och ett svar på frågan vad stämningarnas väsen är skulle därför också innebära ett bidrag till förståelsen av människan. Textsyftet kan därför sägas bära på denna dubbelhet. Dubbla blir då också textens mottagare. Bollnow, som alltså är textens sändare, försökte nå såväl den bildade allmänhet som läste filosofi som de fackfilosofer som var sysselsatta med att utforska människans väsen.

För kontexten är också de intertextuella relationerna av vikt. Då Bollnows bok är en filosofisk monografi skriven i Tyskland utgörs den vertikala intertextualiteten av filosofiska monografier skrivna i den kontinentala filosofins tradition. Inom den västerländska filosofin skiljer man nämligen på den analytiska respektive den kontinentala filosofin. Den förra hör till den anglosaxiska världen och kan sägas vara nykter och logisk. Den senare hör hemma på det europeiska fastlandet, framförallt Tyskland och Frankrike, och kan sägas vara mer spekulativ och ”litterär”. Men gemensamt för all filosofi är att den ska vara objektiv och att argumentationen ska vara helt och hållet förnuftsbaserad. Det finns alltså textkonventioner som Bollnow har att följa.

Till den horisontella intertextualiteten bör både vissa riktningar inom den samtida filosofin och enskilda filosofer räknas. För det förra är framförallt den fenomenologiska filosofin och den filosofiska antropologin av vikt. Den filosofiska antropologins inflytande syns framförallt i själva ämnesvalet medan fenomenologins påverkan märks i terminologin och perspektivet. Bland enskilda filosofer förhåller sig Bollnow framförallt till Heidegger.

Detta blir allra tydligast i det att Bollnow har övertagit många av Heideggers egenmyntade begrepp. *Das Wesen der Stimmungen* kan också ses som ett slags fortsättning på eller komplettering av det Heidegger skrev om stämningarna i *Sein und Zeit* och andra texter. Medan Heidegger bara skrev om de ”mörka” stämningarna såsom ångest och långtråkighet ville Bollnow med sin bok komplettera med en undersökning av de ”ljusa” stämningarna såsom lycka och munterhet. Till den horisontella intertextualiteten hör också andra filosofer samt skönlitterära författare såsom Goethe och Novalis, vilka citeras i källtexten.

2.2. Ideationell struktur

Den text jag har valt att översätta är alltså det andra kapitlet, *Der Begriff der Stimmung*, i Otto Friedrich Bollnows monografi *Das Wesen der Stimmungen*. Denna bok har ett makrotema och en makroproposition, i vilka det andra kapitlet utgör ett led. Bokens makrotema avslöjas redan av bokens titel: *Stämningarnas väsen*. Detta tema ställer frågan: Vad är en stämning? Makropropositionen utgör svaret på denna fråga. Om jag skulle försöka sammanfatta detta svar i en mening så skulle det se ut på följande sätt: *En stämning avgör hur man varseblir världen och hur man upplever tiden*.

Det andra kapitlets makrotema finns formulerat i kapitelrubriken: *Stämningsbegreppet*. Kapitlets mikropropositioner utgör bestämningar av detta stämningsbegrepp, d.v.s. de försöker definiera detta stämningsbegrepps innehåll. Till dessa propositioner kan följande räknas: *Stämningarna saknar intentionala objekt (medan känslor däremot har intentionala objekt); stämningarna omfattar och färgar såväl människan som hennes värld; det finns gladlynta ("fröhliche") stämningar och sorgsna ("traurige") stämningar; det finns också stämningar som inte kan inordnas i denna uppdelning (exempelvis ångest och andakt)*. Att formulera en makroproposition som ensam skulle sammanfatta denna definition av stämningsbegreppet låter sig visserligen inte göras. Dessa mikropropositioner är dock underordnade hela bokens makroproposition, liksom kapitlets makrotema är ett mikrotema i förhållande till hela bokens makrotema.

Texten är otvivelaktigt skriven utifrån ett teoretiskt perspektiv. Bollnows definition av stämningarna håller sig nämligen till vad Heidegger säger om dessa i *Sein und Zeit* (samtidigt som han givetvis också försöker utveckla vad Heidegger säger om stämningar-

na). Man skulle alltså kunna säga att Bollnow argumenterar utifrån ett ”heideggerskt” perspektiv. Å andra sidan var den Heidegger som skrev *Sein und Zeit* fenomenolog, samtidigt som Bollnow också anför vad andra fenomenologer skriver om stämningarna för att med utgångspunkt från detta definiera sin egen ståndpunkt. Därför är det måhända rimligare att tala om att det är genom den fenomenologiska filosofin som Bollnow tolkar stämningarnas väsen. Men om bokens perspektiv ska definieras som fenomenologiskt eller ”heideggerskt” är av underordnad betydelse.

Till den ideationella strukturen räknar Hellspång & Ledin också vad de kallar för jämförelseperspektiv. Till detta slags perspektiv hör de tvåstilfigurerna besjälning och metafor, vilka har en framträdande roll i bokens andra kapitel. Redan i kapitlets första avsnitt besjäljar Bollnow det tyska språket, och låter det argumentera för vad som är utmärkande för stämningarna. Där heter det att språket *förtydligar* vissa karaktärsdrag hos stämningarna och att det *talat* om ”lätta” (*gehobene*) och ”tunga” (*gesenkte*) stämmingslägen och om ”ytliga” (*flache*) och ”djupa” (*tiefe*) stämningar. Bollnow låter vidare det tyska språket vara med och avslöja stämningarnas väsen genom att visa på de konceptuella metaforer (jfr Lakoff & Johnson 1980) som finns inbakade i detta. Tanken är uppenbarligen att språket inte blott avspeglar världen utan är intimt sammanbundet med den. Genom språket kommer man i förbindelse med tillvarons Vara. Således kan man i texten hitta sådana konceptuella metaforer som att *stämningen är en väderlek* och att *människan är ett musikinstrument*, då människan kan vara både ”stämd” och ”ostämd” mot världen (och det som stämmer henne är stämningarna).

2.3. Interpersonell struktur

Ifråga om språkhandlingar domineras texten helt och hållet av påståenden. Såvitt jag har kunnat se finns det överhuvudtaget inga andra språkhandlingar. Och att texten kommer med påståenden är en självklarhet då den ju vill säga något om faktiska sakförhållanden i världen.

I boken kan man återfinna pronomenet ”vi” även om det inte är vanligt förekommande. I det andra kapitlet räknade jag bara tre förekomster (vid sidan av ett par användningar i inbäddade texter). Detta ”vi” är att beteckna som ett akademiskt ”vi” bakom vilket

författaren gömmer sig – helt i överensstämmelse med textkonventionerna. Pronomenet ”vi” är nämligen inte på något sätt konstigt i detta slags texter utan är vanligt förekommande inom tysk akademisk prosa (även inom svensk sådan fram till för några decennier sedan). Genom detta pronomen döljs textens egentliga subjekt, och det framstår som om det är den ”objektiva” vetenskapen som för fram olika (mer eller mindre självklara) påståenden. Detta ”vi” är alltså inget inkluderande ”vi” som skapar närhet utan det upprätthåller tvärtom distansen genom att dölja författarsubjektet. Denna distans understryks än mer av att boken saknar ”du”. Det upprättas alltså ingen dialog mellan författare och läsare.

Dialogen återfinns i stället *inom* den polyfona texten. Genom mängder av inbäddningar (i form av citat och fotnoter) går Bollnow i dialog med sitt forskarsamhälle samtidigt som han också anför vad skönlitterära skriftställare har skrivit om stämningarna som stöd för sina egna påståenden. Denna dialog mellan Bollnow och hans forskarsamhälle liksom med skönlitterära författare utgör bokens ram och läsaren får så att säga stå utanför och lyssna på de lärdes utläggningar om stämningarnas väsen. En filosofisk monografi är helt enkelt ett slutet medium.

En viktig fråga här är *vilka* röster som bäddas in i form av direkta anföringar. Till att börja med bäddar Bollnow in filosofer och psykiatriker som är att räkna till den fenomenologiska och existensfilosofiska rörelsen inom filosofin. Till dessa hör Heidegger, fenomenologerna Stephan Strasser och Philipp Lersch, liksom den av Heidegger påverkade psykiatrikern Ludwig Binswanger som utvecklade en egen psykoterapeutisk metod baserad på Heideggers filosofi. Bollnow omtalar även andra giganter (vid sidan av Heidegger) inom existensfilosofin (Søren Kierkegaard och Karl Jaspers). Genom dessa inbäddningar skriver Bollnow in sig i den fenomenologiska och existensfilosofiska traditionen. Bollnow bäddar också in författare som Goethe och Novalis och romantikern och universalgeniet C.G. Carus. Dessa författare får med sin auktoritet bistå Bollnow med argument.

2.4 Lexiko-grammatisk struktur

Att *Das Wesen der Stimmungen* anlägger ett fenomenologiskt perspektiv på tillvaron kommer vid sidan av inbäddningarna också framförallt till synes i lexikonet. Om man

bortser från de allmänfilosofiska facktermerna domineras boken av fenomenologiska termer och, inte minst, termer som Heidegger myntade i *Sein und Zeit*. Man skulle därför kunna säga att *Das Wesen der Stimmungen* har tre olika smala koder som finns inneslutna i varandra såsom en rysk docka. Till att börja med finns det en allmänfilosofisk kod (*Geist, Zuständlichkeit*); inom denna finns det så en fenomenologisk kod (*intentional, Gerichtheit*); och inom denna finns slutligen vad man kan kalla en ”heideggersk” kod (*Grundbefindlichkeit, Gestimmtsein*).

Källtexten innehåller också ord som ligger på gränsen mellan facktermer och allmänord. Ett exempel på detta är kollokationen *geistige Leistungen* (”andliga förmågor/produkter”). Det första av de två orden är ett filosofiskt fackord (även om det också har en allmänbetydelse), men det senare ordet är det inte. Är då kollokationen att betrakta som en fackterm? Åter andra ord, facktermer eller ej, förefaller vara skapade för stunden och därför sakna vedertagen betydelse. Exempel på sådana ”tillfälliga” nominaliseringar är *Erfühlungsbereitschaft* (”förnimmelseberedskap”), *Angemutetwerden* (”förefallitblivande”) och *Durchzogenheit* (”genomströmmadvaro”). Man får nog leta förgäves efter dessa ord i ordböckerna. I Dudens tysk-tyska ordbok återfinns de åtminstone inte.

Källtexten präglas alltså starkt av ett högt specialiserat och komplicerat fackspråk där språkets vanliga regler är satta på undantag. Friheten att vara språkligt kreativ i ordbildningen är stor. Något annat är kanske inte heller att vänta i en filosofisk facktext då det i sådana är av stor vikt att vara språkligt exakt. Om detta inte är möjligt inom språkets vanliga rāmärken blir man så illa tvungen att överskrida dem. För en översättare innebär det dock en stor utmaning. Detta kommer också att bli ett av de ämnen som behandlas i översättningskommentaren.

Av det som här har sagts om lexikonet kan man dra slutsatsen att källtexten är specifik. Texten innehåller mängder av fackord, liksom sammansatta substantiv och överlånga ord, vilket är utmärkande för specifika texter. Man kan också definiera texten som abstrakt. Hellspong & Ledin (1997:80) skriver att axeln abstrakt-konkret ”tar sikte på hur närvarande något är i tiden och rummet”. Abstrakta är de texter som inte är särdeles närvarande i dessa dimensioner. *Das Wesen der Stimmungen* som försöker säga något universellt och, mer eller mindre, evigt sant om stämningarna och i förlängningen om människan har ingen förankring överhuvudtaget i ett här och nu. Texten är vidare nominal. Bara mängden

facktermer bidrar starkt till detta textdrag. Dessutom är det högst osannolikt att en språkligt koncentrerad filosofisk text skulle vara verbal.

Källtextens disposition beskrivs bäst som specificerande. Utmärkande för en sådan disposition är att den går från det övergripande till det specifika (Hellspong & Ledin, 1997:99), vilket alltså är fallet för det kapitel som jag har översatt. Det första avsnittet inleds med en allmän idéhistorisk bakgrund som följs av en första tentativ definition av och orientering i forskningsobjektet. Det andra avsnittet avgränsar stämningarna mot känslorna medan det tredje avsnittet behandlar sambandet mellan människa och värld, och det fjärde avsnittet sambandet mellan själ och kropp (i relation till stämningarna). Ett brott sker sedan mellan det fjärde och det femte avsnittet då Bollnow från och med det senare avsnittet börjar behandla enskilda stämningar (medan tidigare stämningarna i allmänhet har behandlats). Det femte avsnittet tar sig an de gladlynta stämningarna och det sjätte de sorgsna stämningarna. De två avslutande avsnitten (det sjunde och åttonde) ägnas åt stämningar som inte kan passas in i de två just nämnda överordnade kategorierna.

3. Överväganden inför översättningen

När man ska välja sin globala översättningsstrategi bör man först och främst ta hänsyn till textens nya målgrupp. Då min översättning inte är resultatet av ett autentiskt uppdrag får jag välja denna själv. Till att börja med kan man fråga sig i vilket medium som texten skulle kunna tänkas publiceras. Här tänker jag mig i första hand en eller annan kulturtidskrift, t.ex. *Ord & Bild*. De människor som läser denna sorts tidskrifter, och som jag alltså föreställer mig som textens nya målgrupp, är både välutbildade och belästa. Jag förutsätter därför att de är bevandrade i filosofihistorien och vidare att de har läst Heidegger eller åtminstone att de har läst om hans filosofi. I grund och botten föreställer jag mig alltså att den svenska läsaren av i dag har samma filosofiska förkunskaper som den tyska läsaren på 1940-talet. Likheterna mellan den gamla och den nya målgruppen föreställer jag mig alltså som så pass stora att det inte finns något behov av en anpassning av texten, i form av tillägg, förklaringar, utelämnningar eller annat. Den nya målgruppen ska kunna förstå det som står i texten som det står. Därför valde jag en imitativ global översättningsstrategi.

Lita Lundquist skriver att den imitativa översättningsstrategin syftar till att ge den nya läsaren samma upplevelser som originalläsaren fick, och att den först och främst används när form och innehåll hänger så tätt samman att man inte kan separera dem (Lundquist 2010:37). Att form och innehåll hänger tätt samman i en filosofisk text, i alla fall i de filosofiska texter som har någon form av språkliga ambitioner, kan knappast förnekas. En komplicerad tankegång kan faktiskt behöva uttryckas med en komplex syntax. Och att bryta upp en lång och vindlande mening i flera i ett välmenat försök att göra texten mer läsbar kan faktiskt stympa denna tankegång. Därmed inte sagt att man inte får bryta upp en mening i flera, men det får inte ske godtyckligt. Joachim Retzlaff skriver om detta samband mellan form och innehåll i förordet till sin nyöversättning av Kants *Grundlegung zur Metaphysik der Sitten*. Han skriver där följande:

[I]nte bara innehållet utan också Kants stil gör att läsaren bör vara beredd att läsa vissa meningar mer än en gång för att förstå hur de är konstruerade. Endast den som har en mycket naiv språkuppfattning och en naiv uppfattning om förhållandet mellan filosofiskt tänkande

och språklig form kan inbilla sig att en text som Kants utan innehållsliga vanställningar kan överföras till en ”skriv-som-du-talar”-prosa. (Kant 1997:8.)

Bollnow är visserligen inte en Kant (tack och lov för det!) men att det finns ett samband mellan filosofiskt tänkande och språklig form också hos honom tror jag knappast att man kan förneka – speciellt inte om man betänker hur språkligt medveten hans text är. Därför har jag också strävat efter att behålla källtextens språkliga form, men självfallet utan att ge avkall på en idiomatisk svensk prosa.

Även om den överordnade strategin är imitativ behöver man inte så sällan använda indirekta lokala översättningsstrategier (Lundquist 2010:46 ff.). Så också i detta fall. Den indirekta strategi som oftast kom till användning i denna översättning var ordklassbytet, då många av de tyska nominaliseringarna inte fungerade, eller ens var möjliga, på svenska och därför var tvungna att verbaliseras. Därför kommer också ett av ämnena i översättningskommentaren att vara denna lokala översättningsstrategi och frågan vilka följer en verbalisering av de tyska nominaliseringarna får. Kommentarens andra ämne kommer att vara fackterminologin och inte minst frågan hur man kan skilja fackord från allmänord. Detta har sedan i sin tur betydelse för val av lokal översättningsstrategi.

Den imitativa strategin syftade som sagt till att ge den nya läsaren samma upplevelse som den ursprungliga, och för att uppnå detta måste man fullt ut förflytta texten till dess nya språkliga miljö. Liksom den ursprungliga läsaren läste en text på sitt modersmål måste den nya läsaren få intrycket att hon också läser en text skriven på hennes modersmål. Den nya texten ska inte vara en tysk text i svensk översättning utan en svensk text – punkt slut. Detta kan ha den för en imitativ strategi paradoxala konsekvensen att man kan behöva stryka meningar från källtexten när de inte fungerar i sin nya språkliga miljö. Således såg jag mig tvingad att stryka sju rader om det olyckliga i att ordet *Glück* har två olika semem. På svenska föreligger inte detta problem då de två sememen också har två olika lexem – ”tur” och ”lycka”.

Sammanfattningsvis bestod det imitativa alltså i att bevara källtextens tankegångar även om det krävde en komplex syntax, men utan att syntaxen fördenskull blev ”tysk” och icke-idiomatisk. Samtidigt var jag tvungen att överföra Bollnows argumentation, som i stor

utsträckning vilar i det tyska språket, till en svensk språklig miljö utan att förvränga denna argumentation.

4. Översättningskommentar

4.1. Fackterminologi

När man översätter filosofi, och vetenskaplig prosa överhuvud, är a och o att man översätter fackterminologin på ett korrekt sätt. Allra bäst är givetvis att ha tillgång till en fackgranskare, men när man inte har tillgång till en sådan, vilket har varit fallet vid denna översättning, måste man försöka hitta de etablerade översättningarna på annat sätt. Under dessa förhållanden är det bästa tillvägagångssättet att läsa parallelltexter. De två böcker jag har begagnat mig av för detta är *Sein und Zeit* av Martin Heidegger i original och översättning samt en av delarna av *Logische Untersuchungen* av Edmund Husserl också i original och översättning. Att den förra boken har använts för detta ändamål är en självklarhet då Bollnow som sagt övertog många av Heideggers begrepp från *Sein und Zeit*. *Logische Untersuchungen* har jag använt för att hitta översättningar av mer allmänna filosofiska termer samt fenomenologiska diton. Hos Heidegger har jag följaktligen hittat översättningar av till exempel *Befindlichkeit* (befintlighet), *Gestimmtheit* (stämdhet) och *Gestimmtsein* (stämdvaro); hos Husserl har jag hittat översättningar av till exempel *gerichtet* (riktad), *intentional* (intentional), *gegenständlich* (föremålslig) och *Akt* som faktiskt översätts med ”akt” och inte ”handling”. En större utmaning är det när man stöter på termer som man inte hittar vedertagna översättningar på, eller ord som man inte ens vet om de är att betrakta som termer eller ej.

Huruvida ett ord är att betrakta som en term eller som ett allmänord är avgörande för hur fri man kan vara i översättningen. Därför är det av stor vikt att veta vilka ord som är termer. Skillnaden i friheten i översättningen kan exemplifieras med *Durchströmtsein*. Om detta ord är att betrakta som en term bör man rimligtvis hålla sig nära ordets form i sin översättning, och närmast till hands ligger då ett översättningslån. Detta skulle ge översättningen ”genomströmmadvaro”. Om ordet däremot är att betrakta som ett allmänord är man fri att skifta ordklass och verbalisera substantivet. Detta skulle ge den mer idiomatiska översättningen ”vara genomströmmad av något”. Att översätta en term på detta sätt skulle

vara uteslutet eftersom en sådan översättning helt och hållet skulle dölja termens karaktär av att vara term.

I källtexten är det särskilt svårt att skilja fackord från allmänord när man stöter på nominaliseringar bildade med *Sein* (vara). Detta beror på att Heidegger i *Sein und Zeit* nybildade mängder av termer med just *Sein* som utgångspunkt. Många av dessa termer återfinns man också i *Das Wesen der Stimmungen*. Samtidigt stöter man här också på ord bildade på samma sätt som de av Heidegger myntade, men som man inte återfinns i *Sein und Zeit*. Frågan är då om dessa ord är termer som Heidegger myntade i någon annan text, som någon annan filosof bildade i anslutning till Heideggers begreppsliga system, eller termer som Bollnow själv myntade som en utvidgning av detsamma. Eller är de att betrakta som ”tillfälliga” nominaliseringar, och således som allmänord? Nominaliseringar med *Sein* är nämligen alls inte ovanliga i tyskan. Inte heller är de ovanliga i filosofiska skrifter, vilket Husserls *Logische Untersuchungen* kan få exemplifiera. Där förekommer exempelvis nominaliseringarna *Angezogensein*, *Zugeneigtsein* och *Abgestoßensein* i en och samma mening. Detta är nominaliseringar av verben *anziehen* (attrahera), *zuneigen* (vara förtjust i) och *abstoßen* (stöta ifrån sig). Orden förekommer i följande sammanhang:

Statt Freude können wir dabei auch sagen lustvolles Wohlgefallen an etwas, davon Angezogensein, ihm lustvoll Zugeneigtsein; statt Unfreude auch unlustiges oder peinvolles Mißfallen an etwas, davon Abgestoßensein usw. (Husserl 1984:402.)

Översättaren Jim Jacobson har valt att översätta orden på följande sätt (där jag har kursiverat hans översättningar av de aktuella orden):

I stället för glädje kan vi därvid också säga lustfyllt gillande av något, detta *att attraheras* av det, *ha en* lustfylld *böjelse* för det; i stället för missnöje kan vi säga olustigt eller smärtsamt ogillande av något, *att finna* det *frånstötande* osv. (Husserl 2002:67.)

Orden är uppenbarligen inte facktermer och har i översättningen därför verbaliserats. Här ska jag försöka besvara frågan om följande ord är att betrakta som fackord eller ej:

Durchströmtsein och *Durchzogensein* å ena sidan, *Eingestimmtsein* och *Eingestelltsein* å andra sidan.

Men till att börja med måste det klargöras vad det är för fenomen som Heidegger försöker ringa in med sina termer. Detta fenomen är, för att gå rakt på sak, människans vara (eller vad andra skulle kalla för människans natur). Termer som *Gestimmtsein* (stämdvaro), *Zu-Ende-sein* (slutvaro/vara-slut) och *In-der-Zeit-sein* (i-tiden-varo) etc. är olika bestämningar av människans vara. Med *Gestimmtsein* definierar Heidegger människans vara som ett vara som alltid befinner sig i en stämning. Med *Zu-Ende-sein* förklaras det att den sortens vara som människan är alltid måste förhålla sig till sin egen dödlighet. *In-der-Zeit-sein* fastställer människan som ett tidsligt vara. För att de fyra ord som räknades upp i föregående stycke ska kunna betraktas som ”heideggerska” begrepp (myntade av Heidegger själv, Bollnow eller av någon annan filosof) måste de alltså vara bestämningar av människans vara (vad Heidegger kallar för ”existentialer”). Om de inte är sådana existentialer kan de inte betraktas som ”heideggerska” begrepp, och därför inte heller som termer inom ramen för den filosofi som utgick från Heideggers *Sein und Zeit*.

För att börja med *Durchströmtsein* – är detta en term? Ett svar på den frågan får man genom att citera den passus i vilken ordet förekommer.

KT: Man könnte sie höchstens in einen Gegensatz zur Ruhe und Sicherheit und der darauf gegründeten Gelassenheit stellen, aber dies wäre dann nicht mehr das Verhältnis zweier gleichberechtigter Pole, sondern Angst und Verzweiflung heben sich als Störung der Gleichgewichtslage heraus, die sonst das durchgehende Wesen der Stimmung ausmacht. Ihnen fehlt das sanfte und gleichmäßige Durchströmtsein, das auch der stärksten Trauer noch eine gewisse Ausgeglichenheit gibt und sie eben dadurch als echte Stimmungslagen kennzeichnet (r. 897-910).

I svensk översättning (med *Durchströmtsein* översatt som ett översättningslån):

MT: Man skulle på sin höjd kunna ställa dem i motsats till friden och säkerheten och det lugn som vilar på dessa pelare, men detta skulle då inte längre vara förhållandet mellan två likaberättigande poler, utan ångesten och förtvivlan framträder såsom en rubbning av det jämviktsläge som annars utgör stämningens genomgående väsen. De är i avsaknad av den mjuka och regelbundna genomströmmadvaron, vilket ger också den starkaste sorg en viss harmoni, och som just därigenom utmärker dessa stämningar såsom äkta stämningsslägen.

Frågan som här måste besvaras är alltså om ”genomströmmadvaron” är en bestämning av människans vara eller inte. Man ser omedelbart att så inte är fallet. Det förklaras nämligen i detta citat att ångesten och förtvivlan saknar den ”genomströmmadvaro” som är utmärkande för de ”äkta” stämningarna. ”Genomströmmadvaron” är alltså en bestämning av stämningens vara, och är därför inte att betrakta som en existential, och därför inte heller som en term som kan passas in i Heideggers begreppsliga system. Samma sak gäller *Durchzogensein*. Ordet hittar man i följande mening (med översättningslån också av denna nominalisering):

KT: Man spricht damit nicht etwa der Landschaft eine Seele zu, sondern meint das gemeinsame, Mensch und Welt zusammen umgreifende Durchzogensein von einem bestimmten Stimmungsgehalt (r. 382-386).

MT: Fördenskull tillskriver man dock inte landskapet exempelvis en själ, utan man avser den gemensamma, människa och värld tillsammans omslutande genomströmmadvaron av ett bestämt stämningssinnehåll.

Vad detta betyder är inte alldeles genomskinligt. Men man kan åtminstone genast se att ”genomströmmadvaron” inte är någon del av människan, utan tvärtom är människan tillsammans med sin värld omsluten av denna ”genomströmmadvaro”. Vad som här sägs är sannolikt helt enkelt det att stämningens innehåll genomströmmar människan och hennes värld. Bollnow har dock låtit nominalisera *durchziehen* och förvandlat stämningssinnehållet till ett genitivattribut till *Durchzogensein*. *Durchzogensein*, liksom *Durchströmtsein*, är alltså en bestämning av stämningens väsen.

Men kan då dessa två ord vara termer utan att vara ”heideggerska”? Det är väl fullt möjligt, men som jag ser det finns det ingen anledning att anta att dessa ord är termer, och det skulle vara väldigt olyckligt att i en översättning förvandla allmänord till fackord. Och något som rent konkret talar emot att se *Durchströmtsein* och *Durchzogensein* som termer är det faktum att Bollnow har nominaliserat såväl *durchströmmen* som *durchziehen*; det är nämligen svårt att se någon betydelsemässig skillnad mellan dessa ord. *Durchströmmen* översätts med ”genomströmma”, medan *durchziehen* översätts med ”dra igenom” eller ”genomkorsa”. Men vad är skillnaden mellan att en stämning genomströmmar eller genomkorsar människan? Jag har för övrigt genomgående valt att översätta *durchziehen*

med ”genomströmma” då det låter mer idiomatiskt. Och om Bollnow hade önskat bilda en term för stämningens egenskap av att vara något som genomströmmas och genomströmmar borde han väl rimligtvis ha skapat just *en* term för detta i stället för att skapa två termer med synonym betydelse? Det var väl just därför att det här inte var fråga om termer som han kunde ta sig friheten att nominalisera två olika verb för att ge uttryck åt samma semantiska innehåll? Av dessa anledningar anser jag att det inte finns någon orsak att betrakta varken *Durchströmtsein* eller *Durchzogensein* som termer. Och därför har bägge orden översatts med den indirekta strategin ordklassbyte (Lundquist 2010:46). Översättningen av de två orden blev därför följande:

MT: De är i avsaknad av detta att mjukt och regelbundet genomströmmas av något, vilket ger också den starkaste sorg en viss harmoni, och som just därigenom utmärker dessa stämningar såsom äkta stämmningslägen (r. 902-907).

MT: Fördenskull tillskriver man dock inte landskapet exempelvis en själ, utan man avser det bestämda stämmningsinnehåll som omsluter och genomströmmar både människan och hennes värld (r. 380-385).

Hur är det då med *Eingestimmtsein* och *Eingestelltsein*? Är dessa ord termer eller allmänord? Orden förekommer i följande sammanhang (återigenöversatta som översättningslån):

KT: Andacht ist keine gehobene Stimmung schlechthin, sondern ein ganz bestimmtes Eingestelltsein, also ein Gestimmtsein zur Aufnahme religiöser oder allgemein als „höher“ empfundener Wahrheiten. Das Eingestimmtsein auf einen ganz bestimmten Gehalt ist hier im Unterschied zu den bisher genannten Formen der Stimmung das Entscheidende, und darum ist der musikalische Vergleich mit der Stimmung eines Instruments hier in besonderem Maße zutreffend (r. 994-1005).

MT: Andakt är inte något så enkelt som bara en lätt stämning, utan en mycket särskild sorts inställdvaro, alltså en stämdvaro för mottagande av religiösa sanningar eller, allmänt talat, sanningar som man upplever som ”högre”. Instämdvaron på ett alldeles bestämt innehåll är här, till skillnad från vad som var fallet med de hitintills nämnda slagen av stämning, det avgörande, och därför är den musikaliska jämförelsen med ett instruments stämning i särskilt hög grad träffande här (r. 992-1004).

Einstimmen kan bland annat betyda att stämma instrumenten, och instämdvaron är således ett vara som (liksom instrumenten) är stämt mot något. Och det vara som är stämt mot något (genom stämningen) är människan. Människan är såväl en stämdvaro som en

instämndvaro, vilket alltså betyder att människan alltid är stämnd respektive alltid stämnd mot något. Instämndvaron är alltså en överensstämmelse (ty. *Übereinstimmung*)¹. Instämndvaron är därför att betrakta som en existential, som en bestämning av människans vara. Likaså är rimligtvis också *Eingestelltsein* att betrakta som en existential. Till att börja med därför att människan är ett vara som är inställt mot något (och det som ”ställer in” människan mot omvärlden är stämningarna). Det är ju människan som i andakten är ”inställd” på att ta emot de högre sanningarna. Det är också rimligt att betrakta inställdvaron som en existential eftersom den förefaller vara något slags stämndvaro (som ju enligt Heidegger är en existential).

Om man antar att Bollnow har myntat begreppen, vilket är ett rimligt antagande, kan man förmoda att han har gjort det för att nyansera och komplettera Heideggers begreppsliga apparat för att beskriva stämningarna. Man skulle därför eventuellt också kunna tala om en ”bollnowsk” kod i källtexten. Och då orden som sagt förefaller vara bildade i anslutning till Heidegger och hans existentialer är jag av åsikten att man borde betrakta orden som termer och att de därför bör översättas med den direkta lokala översättningsstrategin översättningslån (Lundquist 2010:45). Översättningen på föregående sida var därför den översättning som jag stannade vid.

Det finns samtidigt termer som verkar höra till en viss begreppslig värld, men som vid närmare granskning visar sig höra hemma någon annanstans. Dessa termer kan orsaka stora problem om man inte är uppmärksam. En sådan term visade sig *Zu-Mute-sein* vara. Formmässigt liknar ordet Heideggers termer i väldigt hög grad. Hos denne kan man hitta t.ex. *in-der-Welt-sein* (i-världen-varo), *nicht-mehr-da-sein* (icke-längre-till-varo), *Zu-Ende-kommen* (till-slutet-kommande) etc. Det föreföll därför som om *Zu-Mute-sein* var bildat i anslutning till Heidegger, och den översättning som låg närmast till hands var därför ”till-mods-varande” (alternativt ”till-mods-vara”). Ordet visade sig dock föregå Heidegger, och

¹ Vad detta betyder framgår av följande citat från källtexten (endast i översättning):

MT: Varje stämning är överensstämmelse, och således handlar det också för ”sinnesstämningen” om en sådan genomgående överensstämmelse inom människan som i sina olika sidor är regelbundet stämnd mot en bestämd ”ton”. I detta sammanhang kan man mera noggrant urskilja en tredelad riktning: 1. överensstämmelsen mellan den inre och den yttre världen, 2. överensstämmelsen mellan kropps- och själsförfattningen och slutligen 3. överensstämmelsen mellan alla enskilda förmågor inom själen, vilka alla är stämnda mot en enhetlig grundton (r. 337-351).

återfinns till exempel i Husserls *Logisch Untersuchungen* där ordet har en helt annan översättning:

Sich ein Objekt, z.B. das *Berliner Schloß*, vorstellen, das ist, sagten wir, eine deskriptiv so und so bestimmte Art des Zumuteseins. (Husserl 1984:388.)

Att föreställa sig ett objekt, t.ex. *slottet i Berlin*, det är, som vi sade, ett *sinnestillstånd* [min kursiv] av det och det deskriptivt bestämda slaget. (Husserl 2002:52.)

Översättaren Jim Jacobson har alltså översatt *Zu-Mute-sein* med ”sinnestillstånd”. Rimligtvis bör jag följa denna översättning.

4.2. Nominaliseringar

Ett ofta förekommande översättningsproblem när man översätter från tyska är nominaliseringarna. Det är relativt ofta som motsvarande nominaliseringar inte finns, eller inte fungerar, på svenska. Ett särskilt stort problem i källtexten har varit de tillfälliga nominaliseringarna. För det första kan det vara svårt att överhuvudtaget förstå vad de betyder. Och för det andra kan en verbalisering av dem få långtgående syntaktiska konsekvenser. Dessa tillfälliga nominaliseringar ska här belysas med ett enskilt exempel som orsakade särskilt stora svårigheter vid översättningen.

Denna tillfälliga nominalisering är *Angemutetwerden*. Ordet är bildat av verbet *anmuten* som enligt Duden har synonymer som *den Eindruck machen/erwecken, erscheinen, wirken* m.fl., ord som betyder tyckas, förefalla, verka etc. Detta verb har satts samman med substantivet *Werden* som betyder ”blivande”. Direktöversatt blir det alltså ungefär ”förefallitblivande”. Man skulle visserligen också teoretiskt kunna tänka sig översättningen ”förefallenblivande”, men ”förefallen”, som alltså är perfekt particip av ”förefalla”, finns väl knappast på svenska. Ordet förekommer i alla fall i följande sammanhang:

KT: [D]er ganze Kreislauf des Erlebens... getragen wird von etwas, das selbst nicht mehr Prozeß ist, eben den stationären Gestimmtheiten... (Diese) sind der endothyme Hintergrund, von dem sich die Vollzüge des Strebens, des Bemerkens, des Angemutetwerdens und des wirkenden Verhaltens abheben und in den sie zugleich eingebettet sind (r. 214-222).

En direkt och icke-idiomatisköversättning skulle se ut på följande sätt:

MT: [U]pplevelsens hela kretslopp... bärs upp av något som självt inte längre är en process, alltså just de stationära stämheterna... (Dessa) är den endotyma bakgrund mot vilken fullföljandet av strävan, varseblivningen, förefallitblivandet och det påverkande beteendet avtecknar sig, och i vilken de samtidigt är inbäddade.

”Förefallitblivande” är givetvis en fullkomligt omöjlig nominalisering på svenska, och ordet måste därför brytas upp och verbaliseras. Men frågan är vad ordet överhuvudtaget betyder och vad det alltså ska brytas upp till. Man kan ju inte tala om ett ”förefallande

blivande” eller ett ”blivande som förefaller vara på ett visst sätt”. Lika lite kan man översätta *Angemutetwerden* med att något ”förefaller bli på ett visst sätt”. Huvudfrågan synes alltså vara vad *Werden* i *Angemutetwerden* överhuvudtaget betyder, och hur det ska översättas, eller om det ens ska översättas.

Ordet förekommer faktiskt i Husserls *Logische Untersuchungen* så för att få ett svar på frågan kan man förslagsvis vända sig dit och till den svenska översättningen:

Das in dieser Weise lustgefärbte Ereignis als solches ist nun erst das Fundament für die freudige Zuwendung, für das Gefallen, Angemutetwerden, und wie man es sonst nennen mag. (Husserl 1984:408.)

Det är först den på detta sätt lustfärgade händelsen som sådan som utgör fundamentet för att glatt vända sig mot densamma, att gilla den, *tilltalas av den* [min kursiv], eller man vad nu vill kalla det. (Husserl 2002:74.)

Angemutetwerden har alltså översatts med ”tilltalas av den”. Till att börja med kan man konstatera att *Werden* har gått upp i rök i den svenska översättningen (inte heller har den eventuella betydelse som ordet bär på översatts). *Werden* förefaller alltså först och främst tjäna syftet att göra en nominalisering möjlig (om *anmuten* inte hade nominaliserats i detta citat hade det inte kunnat vara en del av den uppräknings som ordet ingår i).

Vidare kan man konstatera att *Angemutetwerden* har översatts med ”tilltalas av”. Är detta ordets fasta betydelse? Förmodligen inte. *Anmuten* betyder som sagt ”tyckas”, ”verka” etc. och det förefaller osannolikt att ordet vid nominalisering med hjälp av *Werden* skulle fixeras till en sådan specifik betydelse (som dessutom avviker från verbets betydelse). Förklaringen är förmodligen att *anmuten* är ett ord med en så pass obestämd betydelse att det ibland kan betyda att i största allmänhet få ett visst intryck, och att det ibland i en viss kontext kan få en mer specifik betydelse. I det sammanhang som ordet förekommer i min källtext har det rimligtvis den obestämda betydelsen.

Och för att återvända till denna källtext kan man konstatera att *Angemutetwerden* är ett av fyra genitivattribut knutna till huvudordet *Vollzug* (”fullföljande”). Till skillnad från de övriga verben *streben* (sträva), *bemerken* (varsebli) och (*sich*) *verhalten* (uppföra sig) kan man inte nominalisera *anmuten* genom att bara sätta ut en bestämd artikel framför verbet.

Det har därför nominaliserats med *Werden*. Men då det faktiskt redan finns en etablerad nominalisering av *anmuten* (*Anmutung*) kan man fråga sig varför denna inte används. En av de betydelser som *Anmutung* har är enligt Duden ”gefühlsmäßiges, unbestimmtes Eindruckserlebnis” (ung. ”känslomässigt, obestämt intryck som ger upphov till en viss upplevelse”), vilket betydelsemässigt passar in i sammanhanget. Förklaringen till att denna redan etablerade nominalisering inte användes skulle kunna vara att författaren genom en nominalisering med *Werden* ville göra det tydligt att det handlar om en process. Som stöd för detta antagande kan det vara värt att påpeka att det i citatet implicit förklaras att de fyra nominaliseringarna som är knutna till *Vollzug* samtliga är processuella händelser. En nominalisering med ”blivande” är dock inte möjlig på svenska, varför man måste explicitera ordets processuella karaktär på annat sätt (om man anser det nödvändigt). Och själva förklaringen till att de fyra verben har nominaliserats är givetvis den att nominaliseringarna gör det möjligt att komprimera informationen och därmed förkorta meningslängden. Men då *Angemutetwerden* måste verbaliseras i måltexten blir den självklara följderna att ordet måste bilda en egen fras, vilket i sin tur gör att informationen späs ut med fler ord.

Och hur ska man då översätta *Angemutetwerden* och den mening i vilken ordet ingår? För att komma till ett svar på den frågan kan man omvandla meningen till kärnsatser (Ingo 2007:32 ff.). Jag får då följande sju kärnsatser: 1) de stationära stämheterna utgör en endotym bakgrund; 2) mot denna bakgrund avtecknar sig fullföljandet av följande processer; 3) man strävar efter något; 4) man varseblir något; 5) man får ett visst intryck av något; 6) man beter sig på ett sådant sätt att man påverkar omvärlden; 7) dessa processer är samtidigt inbäddade i stämheterna. Bollnow har alltså nominaliserat kärnsatserna 3, 4, 5 och 6 och knutit dem till huvudordet ”fullföljande” (*Vollzug*). På svenska är bara nominaliseringar av 3 och 4 möjliga (strävan och varseblivning). Varför nominalisering av 5 är omöjlig har redan förklarats. I kärnsats 6 kan visserligen ”bete sig” nominaliseras till ”beteende” men man kan inte som på tyska tala om ett ”påverkande beteende” (*wirkenden Verhaltens*). Därför har kärnsatserna 5 och 6 brutits ut från nominalfrasen och bildat en egen mening. Detta gav följande översättning:

MT: [U]pplevelsens hela kretslopp... bärs upp av något som självt inte längre är en process, alltså just de stationära stämheterna... (Dessa är den endotyma bakgrund mot vilken fullföl-

jandet av strävan och varseblivningen avtecknar sig. Också fullföljandet av den process som leder till att man får ett visst intryck av något och att man med sitt beteende påverkar något avtecknar sig mot denna bakgrund. Samtidigt är de alla också inbäddade i stämheterna (r. 211-222).

Om man jämför källtexten med måltexten kan man konstatera att medan originalet bestod av en mening på 28 ord så består översättningen av tre meningar på 51 ord. Medan författaren av källtexten kunde packa samman informationen tätt med hjälp av nominaliseringar så är denna väg delvis stängd för den som översätter till svenska på grund av detta språks sämre möjligheter till nominaliseringar med hjälp av ”blivande”. Det är helt enkelt ett ord med vilket man inte kan konstruera nya substantiv (ett undantag, som bekräftar regeln, är ”vuxenblivande”). Och trots att källtextens mening är förhållandevis kort, för dessa sammanhang, har den i översättningen behövt delas upp i tre. Den imitativa strategin, som bland annat innebar att källtextens meningar generellt sett skulle bevaras och alltså inte styckas upp på flera, har således frångåtts här trots en syntaktiskt sett relativt enkel källtextmening. Den imitativa strategin må alltså vara enkel i teorin men är uppenbarligen inte alltid möjlig att fullt ut följa när man kommer i kontakt med den språkliga verkligheten. Vissa saker som är möjliga på ett språk är inte möjliga på ett annat.

5. Sammanfattning

Uppsatsen har utgjorts av en textanalys, ett övervägande inför översättningen samt en översättningskommentar. I den inledande textanalysen, som utgick från Hellspong & Ledins *Vägar genom texten*, placerades texten in i sin historiska och textuella kontext. Sedan följde en beskrivning av källtextens innehåll där textens tema och propositioner klargjordes. Dessutom belystes textens förankring i såväl en specifik filosofisk teori som i det tyska språket. Därefter analyserades textens interpersonella relation som betecknades som slutet gentemot läsaren och i stället öppen gentemot sitt forskarsamhälle och den litterära gemenskapen. Som avslutning beskrevs källtextens lexiko-grammatik. Här ägnade jag mig framförallt åt textens lexikon och slog bland annat fast att källtexten har tre olika smala koder som finns inbäddade i varandra.

I överväganden inför översättningen diskuterades den globala översättningsstrategi som valdes för översättningen. Med utgångspunkt från vad det var för sorts text som översattes och den tänkta målgruppen valde jag en imitativ strategi. Detta innebar dels att inte bara innehållet skulle överföras till måltexten utan också formen, dels att den nya texten skulle ge samma upplevelse som originaltexten. Översättningen behövde alltså förankras i den nya språkliga miljön.

Översättningskommentaren hade två ämnen. För att börja med det senare av dessa två så utgjordes det av källtextens nominaliseringar, eller närmare bestämt de tillfälligt konstruerade nominaliseringar som saknar fixerad betydelse. Här begränsade jag mig till att undersöka en enda nominalisering på djupet. Svårigheten att fixera ordets betydelse, liksom de syntaktiska konsekvenserna av en verbalisering av den tyska nominaliseringen, belystes här.

Huvudämnet, som utgjorde två tredjedelar av kommentaren, var fackterminologin. Det huvudsakliga undersökningsområdet här var hur man ska gå tillväga för att kunna avgöra vad som är och vad som inte är facktermer. Detta har i sin tur betydelse för hur man kan översätta orden, eller med andra ord för hur fri man kan vara i sin översättning. Huruvida de ord som jag undersökte var termer eller ej avgjordes genom frågan om man kunde passa in dem i Heideggers begreppsliga system. Som jag visade var det möjligt att inordna *Eingestimmtsein* och *Eingestelltsein* i detta system. Bägge orden var, som jag såg det,

bestämningar av människans vara och därför s.k. existentialer. *Durchströmtsein* och *Durchzogensein* däremot var i stället beskrivningar av stämningarnas vara eller väsen och därför inte att betrakta som existentialer. De kunde inte heller betraktas som facktermer inom ramen för något annat begreppsligt system och anledningen till detta var att orden har synonym betydelse. Om Bollnow hade önskat skapa en fackterm för att beskriva stämningarna hade han rimligtvis hållit sig till ett ord.

Av dessa resultat kan man, vill jag hävda, destillera fram vissa kriterier för hur man ska kunna avgöra vilka ord som är facktermer inom filosofi (och i förlängningen sannolikt också inom humaniora överhuvudtaget och kanske även inom samhällsvetenskap.) För det första måste ett ord för att kunna vara en fackterm kunna inordnas i en specifik teori och det begreppsliga system som hör till denna. Men för att kunna avgöra om ett visst ord som man undersöker kan inordnas i någon teoriers begreppssystem måste man till att börja med veta inom vilken eller vilka begreppssystem detta ord skulle kunna höra hemma såsom fackord. Dessutom måste man veta vilka kriterier som ett ord måste uppfylla för att kunna kvalificera sig som en term inom detta begreppsliga system. I denna uppsats till exempel var kriteriet för att de undersökta orden skulle kunna kvalificera sig som "heideggerska" begrepp att de var s.k. existentialer, d.v.s. att de var bestämningar av människans vara. För att kunna avgöra frågan om ett ord kan passas in i en teoriers begreppsliga system måste man alltså ha goda förkunskaper inom det ämne inom vilket man översätter. För det andra måste ett ord för att kunna vara en fackterm ha en betydelse som är tydligt avgränsad mot den betydelse som andra redan existerande eller potentiella termer inom samma begreppsliga system har. Också detta förutsätter gedigna förkunskaper inom det ämnesområde inom vilket man agerar översättare.

6. Litteraturförteckning

Primärlitteratur

Bollnow, Otto Friedrich, 1980 [1941]: *Das Wesender Stimmungen*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.

Sekundärlitteratur

Heidegger, Martin, 1963 [1927]: *Sein und Zeit*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.

Heidegger, Martin, 1981 [1927]: *Varat och tiden – Del 1 & 2*. Lund: Doxa Press.

Hellspång, Lennart & Ledin, Per, 1997: *Vägar genom texten*. Lund: Studentlitteratur.

Husserl, Edmund, 1984 [1913]: *Logische Untersuchungen – Zweiter Band, Erster Teil: Untersuchungen zur Phänomenologie und Theorie der Erkenntnis*. Haag/Boston/Lancaster: Martinus Nijhoff Publishers.

Husserl, Edmund, 2002 [1913]: *Logiska undersökningar – Tredje bandet: Undersökningar kring kunskapens fenomenologi och teori V–VI*. Stockholm: Bokförlaget Thales.

Ingo, Rune, 2007: *Konsten att översätta*. Lund: Studentlitteratur.

Kant, Immanuel, 1997 [1785]: *Grundläggning av sedernas metafysik*. Göteborg: Daidalos.

Lakoff, George & Johnson, Mark, 2003: *Metaphors we live by*. Chicago & London: The University of Chicago Press.

Lundquist, Lita, 2010: *Oversættelse*. Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur.

Scheler, Max, 1928: *Die Stellung des Menschen im Kosmos*. Darmstadt: Otto Reichl Verlag.

Elektroniska källor

Duden online (maj 2013): <http://www.duden.de/>